

MIROSLAV KRALJEVIĆ KAO POTICAJ ZA LIKOVNI IZRIČAJ DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

Sekul, Dora

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:060661>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

**MIROSLAV KRALJEVIĆ KAO POTICAJ ZA LIKOVNI IZRIČAJ DJECE RANE I
PREDŠKOLSKE DOBI**

DORA SEKUL

SPLIT, 2023.

Odsjek za rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Diplomski sveučilišni studij za rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Kolegij: Primjena grafičkih tehnika s praktikumom

**MIROSLAV KRALJEVIĆ KAO POTICAJ ZA LIKOVNI IZRIČAJ
DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI**

Studentica:

Dora Sekul

Mentor:

doc. dr. sc. Dubravka Kuščević

Split, rujan 2023.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Značenje umjetničkog odgoja i obrazovanja za djecu u vrtiću	2
3. Značenje estetskog odgoja u vrtiću s naglaskom na promatranju likovnog djela	5
3.1. Metoda estetskog transfera.....	9
4. Grafičke tehnike u dječjem vrtiću	11
5. Miroslav Kraljević.....	14
6. Metodologija istraživanja	16
6.1. Predmet, cilj, istraživačka pitanja i hipoteze istraživanja.....	16
6.2. Analiza uzorka.....	17
6.3. Istraživački instrument i postupak.....	17
6.3.1. Karton tisak	19
6.3.2. Stiropor tisak	25
6.3.3. Otiskivanje različitim materijalima	29
6.3.4. Monotipija	33
6.4. Istraživački instrument i metoda obrade podataka	38
6.5. Rezultati i rasprava.....	38
6.6. Zaključak istraživanja.....	45
7. Zaključak.....	47
8. Literatura	49
PRILOZI.....	51

1. Uvod

Ovaj diplomski rad sadržava teorijski i empirijski dio. U teorijskom dijelu rada opisano je značenje umjetničkog odgoja i obrazovanja za djecu u vrtiću, a također je pojašnjena i uloga likovnog izražavanja u razvoju djeteta. U radu se ističe važnost odgojitelja u stvaranju pozitivnog okruženja i pružanju poticaja za razvoj kreativnosti i likovnog izražavanja kako bi djeca bila aktivni sudionici u kreativnom procesu. U nastavku rada opisano je značenje estetskog odgoja u vrtiću s naglaskom na promatranju likovnog djela te je posebno pojašnjena metoda estetskog transfera koja se ujedno koristila za provođenje istraživačkog djela rada u vrtiću. Nadalje, navedene su grafičke tehnike pogodne za rad s djecom predškolske dobi te je na kraju teorijskog djela opisan život i djelo umjetnika Miroslava Kraljevića koji je autor umjetničkih djela na temelju kojih se provelo istraživanje s djecom.

U empirijskom djelu rada opisan je predmet i cilj istraživanja koji je bio ispitati utjecaj likovnih radova Miroslava Kraljevića na likovni izričaj djece rane i predškolske dobi pri likovnom izražavanju u različitim grafičkim tehnikama te su navedeni istraživački zadatci i hipoteze kako bi cjelovito mogli provesti istraživanje. Također rad sadrži uzorak ispitanika, istraživačke instrumente, opisuje postupak istraživanja, metode obrade podataka, te rezultate istraživanja. Kroz raspravu dobili smo odgovore na postavljena istraživačka pitanja.

2. Značenje umjetničkog odgoja i obrazovanja za djecu u vrtiću

Likovno izražavanje ima važnu ulogu u poticanju individualnosti djeteta i razvoju različitih kompetencija. Kroz likovnu kulturu, djeca se potiču da budu samostalna i samouvjerena u rješavanju problemskih zadataka te razvijaju mnoge druge vještine. Ova sloboda izražavanja putem umjetnosti omogućuje djetetu da razvija vlastiti stil, stav i izrazi svoju osobnost. Likovno izražavanje pruža slobodu djeci u odabiru sadržaja i likovno-tehničkih sredstava koja će koristiti. To znači da djeca imaju mogućnost izražavati se na način koji im najviše odgovara, bilo da je to kroz crtanje, slikanje, kiparstvo ili druge likovne tehnike. Ova sloboda omogućuje djetetu da istražuje, eksperimentira i razvija svoju kreativnost. Važno je istaknuti da likovni rad uvijek prati i sloboda u vrednovanju postignuća. To znači da se djetetu pruža prostor za izražavanje vlastitih ideja i stvaralačkih procesa, bez suvišnih ograničenja ili kritika. Ova sloboda u vrednovanju potiče samopouzdanje djeteta te ga motivira da nastavi razvijati svoje likovne sposobnosti. Ipak, važno je napomenuti da se ova sloboda uokviruje u određeni stupanj tolerancije. To znači da se cijeni i prihvaća raznolikost dječjeg izraza te se potiče poštovanje i razumijevanje prema različitim likovnim stilovima i izričajima. Ovaj pristup promiče stvarnu demokratičnost u odnosu prema umjetnosti i poštuje svako dijete kao jedinstveno biće s pravom na vlastiti izraz. Ukupno gledajući, likovno izražavanje pruža djetetu priliku da razvije svoju individualnost, kreativnost i samosvijest. Kroz slobodu odabira, likovno-tehničkih sredstava i vrednovanja, djetetu se omogućuje da istražuje, izrazi svoje ideje i stvori vlastite umjetničke radove. Ova sloboda i autonomnost u likovnom izražavanju ima pozitivan utjecaj na cjelokupni razvoj djeteta (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010).

Grgurić i Jakubin (1996) navode različite razloge likovnog izražavanja kod djece te ističu kako neki autori smatraju da likovno izražavanje djece proizlazi iz njihove urođene sklonosti za igru. Drugi naglašavaju da je unutarnja potreba za izražavanjem ključni motiv za likovno izražavanje. Postoje i oni koji smatraju da je temelj likovnog izražavanja uživanje djeteta u motoričkim aktivnostima. No, zaključak je da su svi ovi aspekti bitni i da djeca likovnim izražavanjem žele prikazati svoje interese, osjećaje, misli i znanja te izraziti svoju cjelokupnu osobnost. Za dijete je važan doživljaj i akcija. Oni su oduševljeni materijalima s kojima rade i onime što stvaraju putem likovnog izražavanja. Bitna je promjena sadržaja rada, koja proizlazi iz želje za aktivnim sudjelovanjem i izražavanjem onoga što doživljavaju. U tom kontekstu, likovno izražavanje ima temeljnu ulogu tijekom umjetničkog odgoja i

obrazovanja djece. Može se zaključiti da je umjetnički odgoj i obrazovanje za dijete složen proces koji uključuje igru, unutarnju potrebu za izražavanjem, uživanje u motoričkoj aktivnosti te izražavanje interesa, osjećaja i misli. Dijete se koristi likovnim aktivnostima kao sredstvom izražavanja i istraživanja svijeta oko sebe. Ova potreba za likovnim izražavanjem i istraživanjem mijenja se tijekom razvoja djeteta, ali ostaje važan način za razvijanje njegove likovnosti i osobnosti koja na samom kraju utječe na njegov umjetnički odgoj i obrazovanje.

Novi pristupi u odgoju i obrazovanju naglašavaju važnost sveobuhvatnog promatranja djetetove osobnosti u kontekstu njegovog socijalnog okruženja. U takvom inspirativnom okruženju, umjetnički jezik ima ključnu ulogu kao sredstvo komunikacije s drugim oblicima umjetnosti, kao što su glazba, ples, drama i književnost. Aktivan i kreativan pristup odgajatelja, koji proizlazi iz unutarnje motivacije i odabira poticajnih sadržaja koje dijete prepoznaje, doprinose razvoju djetetovih kreativnih potencijala i jačaju njegove kompetencije. Ovaj integrativni pristup omogućuje odgajatelju da otkrije i razumije djetetove potrebe koje se mogu prepoznati samo takvim pristupom. Tijekom ovog otkrivanja, obostrano intenzivno sudjelovanje prisutno je na svim razinama, od istraživačke do emocionalne i duhovne razine. Djeca su prirodno kreativna, sklona istraživanju i stvaranju, te posjeduju različite talente koje je važno njegovati i razvijati. Kreativno izražavanje kroz umjetnost pomaže djeci da prepoznaju svoje potencijale, izraze sebe i stvore sigurno okruženje u kojem se osjećaju zaštićeno. Umjetnost omogućuje djeci stvaranje novih situacija koje im pružaju osjećaj sigurnosti i samopouzdanja. Bitno je naglasiti da su djeca aktivni sudionici u ovom procesu, dok odgajatelji imaju ključnu ulogu u stvaranju okruženja i pružanju poticaja za razvoj kreativnosti i umjetničkog izražavanja. Kroz umjetnost, djeca mogu istraživati, otkrivati svoje talente i razvijati svoju osobnost na više razina. Ovaj integrativni pristup umjetnosti omogućuje djeci da razvijaju svoje kreativne potencijale, izraze sebe na autentičan način i uživaju u procesu stvaranja (Malchiodi, 1998. prema Balić-Šimrak i sur., 2014).

Prema Balić-Šimrak (2010) važno je poštivanje i uvažavanje senzibilnosti svakog djeteta prema svijetu umjetnosti. Djeci bi trebalo pružiti mogućnost otkrivanja likovnih aktivnosti i načina bavljenja njima, bez nametanja. Važno je ukazati na raznolike mogućnosti koje likovnost nudi, uzimajući u obzir dob djeteta i njegove razvojne karakteristike kako bi se poticalo njegovo likovno izražavanje. Osiguravanje bogatog izbora materijala i tehnika za likovno stvaralaštvo te davanje dovoljno vremena i prostora djetetu za likovne aktivnosti bitni su elementi uspjeha likovnog procesa. U tom procesu, dijete će usvajati likovne vještine, upoznavati različite tehnike i materijale. Odgojitelj treba biti svjestan poruke koju dijete šalje

kroz svoje likovne radove i treba pridavati važnost svakom pojedinačnom dječjem uratku. Podržavajući slobodu dječjeg likovnog izraza i razvijajući njihovu individualnost, odgojitelj će potaknuti dječji vlastiti likovni jezik i izbjeći potrebu za kopiranjem. Važno je prilagoditi tehniku i materijale djetetovoj dobi i razumijevanju. Poticanje djeteta da istražuje različite tehnike i izrazi svoju kreativnost kroz likovnost pomaže u razvoju njihovih likovnih sposobnosti i samopouzdanja te u cjelini utječe na umjetnički odgoj i obrazovanje.

Možemo zaključiti kako je likovno izražavanje moguće provesti na razne načine te da je likovno izražavanje važno i značajno za razvoj djece u ranoj predškolskoj dobi, što svakako utječe na razvoj mnogih dječjih kompetencija u budućnosti.

3. Značenje estetskog odgoja u vrtiću s naglaskom na promatranju likovnog djela

Etimološki izvor riječi "estetika" potječe od grčkog izraza koji označava "osjećaj" i "čulnost". Ona predstavlja znanstvenu disciplinu koja se bavi proučavanjem perspektive estetskog, kao posebne manifestacije vrijednosnog odnosa između čovjeka i svijeta, te obuhvaća područje umjetničkog djelovanja na društvo (Anić, 1991).

Estetski odgoj djece predškolske dobi predstavlja jedno od ključnih područja suvremene pedagogije. Njegova svrha je oblikovati sposobnost djece da prepoznaju i razumiju ljepotu, te cijene njezinu ulogu, vrijednost i značaj u životu. Umjetničko-estetski odgoj pruža djeci priliku da se izražavaju kroz različite umjetničke aktivnosti. Ovaj proces započinje od najranije dobi i nastavlja se tijekom cijelog života, prolazeći kroz različite faze i promjene, uključujući promjene ciljeva, zadataka i načina organizacije. Ovakav odgoj prilagođava se različitim fazama djetetova razvoja i ima važan utjecaj na formiranje njihove cjelovite ličnosti.

Prema Fokina (1999) estetski odgoj može se navesti i kao proces stvaranja kreativne osobnosti koja je sposobna za opažanje, osjećanje, vrednovanje ljepote i stvaranje umjetničkih vrijednosti. Umjetnički-estetski odgoj djece vrlo je važan temelj u predškolskoj obrazovnoj ustanovi. Takav odgoj usmjerava djecu prema umjetnosti, ljepoti svijeta oko njih te razvija njihove intelektualne, moralne i estetske sposobnosti. Glavni ciljevi umjetničkog-estetskog odgoja u dječjem vrtiću su:

- Pružanje dječjim umovima priliku da se izraze i izraze kreativnost kroz umjetničke aktivnosti poput crtanja, modeliranja, aplikacija i dizajna.
- Razvijanje perceptivnih sposobnosti djece kako bi mogli shvatiti i cijeniti ljepotu svijeta oko sebe.
- Poticanje dječjeg maštanja i kreativnosti kako bi se razvijala prostorna, logička, matematička i asocijativna razmišljanja, što su ključni elementi za intelektualni razvoj i pripremu za školu.
- Pomaganje djeci u razvijanju pozitivnog stava prema umjetnosti i kulturi.
- Integriranje umjetničkih i estetskih aktivnosti s moralnim odgojem kako bi se razvijale duhovne vrijednosti, moralnost i komunikacijske vještine.

- Povezivanje djetetovih prirodnih i kulturnih aspekata s raznim područjima njihove djelatnosti.
- Odgajatelji i učitelji u predškolskim obrazovnim ustanovama imaju ključnu ulogu u pružanju poticajnog okruženja za umjetnički-estetski razvoj djece. Oni trebaju organizirati aktivnosti koje će djeci omogućiti otkrivanje ljepote u svakodnevnim rutinama, pomoći im da prepoznaju tu ljepotu i koristiti riječi kojima će je opisati na način koji je blizak djetinjem srcu (Fokina, 1999).

Estetski odgoj u vrtiću ima ključnu ulogu u razvoju djece, a poseban naglasak stavlja se na promatranje likovnih djela. Estetski odgoj usmjeren je na poticanje dječjeg estetskog osjećaja, razvoj njihove kreativnosti, percepcije ljepote i umjetničkog izraza. Likovna umjetnost ima važno mjesto u ovom procesu jer potiče razvoj dječje vizualne percepcije, mašte i izražavanja emocija kroz likovne oblike. Promatranje likovnih djela u vrtiću omogućuje djeci da se upoznaju s raznolikošću umjetnosti, umjetničkim tehnikama, bojama i oblicima. Kroz likovna djela, djeca razvijaju svoj umjetnički ukus, razumijevanje likovnih elemenata i principa dizajna te stvaraju veze s vlastitim doživljajima i iskustvima. Estetski odgoj kroz promatranje likovnih djela potiče razvoj kritičkog mišljenja i sposobnosti analize. Djeca uče prepoznati i razumjeti umjetničke izraze, interpretirati likovne poruke i razvijati vlastiti stav o umjetnosti. Kroz ovo promatranje, djeca razvijaju dublje razumijevanje umjetnosti kao izraza ljudskih osjećaja, ideja i misli. Likovna djela također potiču dječju kreativnost i maštu. Djeca se osjećaju potaknuta da sami izrađuju likovna djela, koristeći različite tehnike i materijale. Kroz likovno izražavanje, djeca mogu prenositi svoje osjećaje i ideje na papir ili drugu površinu, čime se razvija njihova emocionalna inteligencija i sposobnost komunikacije. Uz to, promatranje likovnih djela može biti inspirativno za djecu i poticati njihov interes za umjetnost i kulturu. Likovna umjetnost ima moć povezivanja s dječjom maštom i osjećajem čuda, stvarajući bogato iskustvo koje obogaćuje dječji svijet. Kroz estetski odgoj i promatranje likovnih djela, djeca razvijaju svijest o ljepoti, estetici i važnosti umjetnosti u životu. Ovo iskustvo oblikuje njihovu osobnost, razvija senzibilitet prema umjetnosti i potiče ih na istraživanje i uživanje u likovnom izričaju (Petrač, 2015).

„Emocionalna reakcija u percepciji djela je bitna jer vodi do vizualnog iskustva i razmišljanja, i kao takva nastaje pri kontaktu s umjetničkim djelom“ (Kušćević, 2016, 30).

Feldman (1970) i Chapman (1978) zagovaraju uvod estetskog obrazovanja već u ranom djetinjstvu, a to podupiru činjenicom da su predškolska djeca sposobna reagirati na estetske

elemente. Oni također ističu da već u vrtićkoj dobi djeca mogu spontano provoditi iste vrste aktivnosti kao profesionalni likovni kritičari – opisivanje, analiziranje, tumačenje i prosuđivanje.

„Potrebno je postupno poticati razvoj umjetničkog razumijevanja kod djece, što je ujedno jedan od ciljeva vizualno-likovnog odgoja i obrazovanja“ (Kuščević 2016,46).

Prema Kuščević (2016) još od davnih vremena, čovjek je kroz svoju sposobnost likovnog izražavanja spoznao moć stvaranja slikovnih prikaza svojih ideja. Time je otkrio da se slikovni simboli uspješno koriste za prenošenje značenja misli. Kroz povijest su djela likovne umjetnosti postala izvanredne vizualne forme koje ostavljaju snažan dojam.

Prema Brajčić i Šućur (2019) stjecanje razumijevanja likovnog jezika i razvijanje sposobnosti gledanja zahtijeva kontinuirani kontakt s likovnim umjetničkim djelima. Kroz pažljivo promatranje i duboko doživljavanje ovih djela, razvija se znanje i iskustvo. Važno je da djeca budu u kontaktu s umjetničkim djelima, bilo neposredno ili posredno, kako bi stvorila kontekst koji im pomaže da bolje razumiju i cijene likovnu umjetnost.

„Iskustvo gledanja može se steći jedino kontinuiranim susretom s djelima likovnih umjetnosti te promatranjem i doživljavanjem ponuđenih sadržaja likovnih djela“ (Kuščević 2016, 47).

Mnogi autori u svojim knjigama navode razne modele i faze promatranja umjetničkog djela no jedan od pristupačnijih modela za djecu predškolske dobi je model Charmana, Rosea i Wilsona (2006) kojim oni žele potaknuti estetsko učenje djece kroz promatranje umjetničkih djela. Njihov model promatranja naziva se *Ways in Model*. Model je postavljen u četiri kruga u središtu je promatrača. Prvi krug predstavlja osobni pristup u kojem kroz promatranje promatrač iznosi iskustvo, drugi krug predstavlja pristup objektu gdje promatrač kroz promatranje analizira boju, oblik, površinu, teksturu, prostor i materijale u umjetničkom dijelu, treći krug u kojem promatrač kroz promatranje i razgovor određuje naslov i temu umjetničkog djela te četvrti krug u kojem promatrač povezuje promatrano djelo sa stvarnim svijetom (Charman, Rose i Wilson, 2006., prema Kuščević). Parsons (1987) navodi da pojedinci prolaze kroz različite razvojne faze u razumijevanju doživljavanja umjetnosti te navodi pet razvojnih faza u shvaćanju umjetnosti. Početna faza koja je povezana s djecom predškolske dobi od oko 5 godina navodi kako djeca u toj dobi promatraju slike kao ugodne podražaje uglavnom ih ne zanimaju mišljenja drugih ljudi, ne prosuđuju likovna djela

odnosno nedostaje im bilo kakav oblik procjene jesu li likovna djela dobra ili loša. Djeca najčešće za vrijeme promatranja likovnog djela subjektivno prosuđuju likovno djelo.

„Kada je dijete uključeno u procesu reagiranja i promatranja umjetničkog djela s drugom djecom, mogućnosti za razmjenu misli, uvida i osjećaja mogu dovesti do većeg i boljeg razumijevanja umjetnika njegovog djela, ali i sebe samoga“ (Piscitelli, 1988, 49).

Izrazito je bitno kod promatranja likovnog djela djeci stalno postavljati pitanja također je bitno prilikom promatranja umjetničkih djela djeci približiti i objasniti sve elemente pojavnosti likovnog fenomena na djeci razumljiv način (Kuščević, 2016).

3.1. Metoda estetskog transfera

Prema Duh i Zupančić (2012) metoda estetskog transfera je specifična likovno-didaktička metoda koja se koristi u pedagoškoj praksi za razvoj likovnih i kreativnih sposobnosti učenika. Ova metoda uključuje korištenje različitih materijala i tehnika kako bi se postigao željeni estetski učinak. Ključni elementi ove metode su estetsko zapažanje, kreativnost i umjetnički izraz. Kroz vježbe estetskog transfera, učenici se potiču da promatraju i analiziraju različite umjetničke forme, stilove i tehnike te ih primjenjuju u svojim radovima. Tako, učenici razvijaju vlastitu likovnu kreativnost i stvaralaštvo, stvarajući vlastite likovne izraze. Učenici mogu raditi s različitim materijalima i tehnikama, uključujući crtanje, slikanje, modeliranje i kolaž. Ova metoda se primjenjuje u školama i drugim obrazovnim ustanovama, ali se može koristiti i u drugim kontekstima, poput likovnih radionica i umjetničkih programa.

Metoda estetskog transfera obuhvaća tri ključne faze koje omogućuju djetetu dublje razumijevanje i suživljavanje s umjetničkim djelom. Prva faza je percepcija, koja uključuje pažljivo zapažanje umjetničkog djela koristeći sva osjetila i istovremeno oslobađanje emocija koje se bude u djetetu dok promatra djelo. Druga faza je recepcija, u kojoj dijete verbalizira svoje dojmove i osjećaje izražene kroz slike i emocije koje je doživjelo dok je promatralo umjetničko djelo. Kroz verbalizaciju, dijete prenosi svoje spoznaje i doživljaje u riječi, što pomaže u boljem razumijevanju i komuniciranju tih doživljaja. Treća faza je reakcija, u kojoj dijete djeluje i reagira na umjetničko djelo, izražavajući se kroz aktivnost i stvaranje vlastitih likovnih radova. Ova produktivna reakcija omogućuje djetetu da izrazi vlastite misli, osjećaje i ideje inspirirane umjetničkim djelom koje je prethodno promatralo. Kroz sve tri faze metode estetskog transfera, dijete dobiva priliku produbiti svoj estetski doživljaj i razviti svoju kreativnost i senzibilitet prema umjetnosti (Duh, 2013).

Metoda estetskog transfera je pedagoški pristup koji se koristi u odgoju i obrazovanju kako bi se potaknulo dječje kreativno izražavanje i estetski razvoj. Ova metoda temelji se na vjerovanju da su likovne aktivnosti, umjetnost i stvaralaštvo ključni za cjeloviti razvoj djeteta. Cilj metode estetskog transfera je omogućiti djetetu da prenese svoje osjećaje, misli i doživljaje na likovni papir ili neki drugi likovni medij. Uz poticanje dječje kreativnosti, metoda estetskog transfera također ima za cilj razvijati dječji estetski osjećaj, tj. sposobnost prepoznavanja i cijenjenja ljepote i umjetnosti oko sebe. Kroz likovne aktivnosti, djeca razvijaju svoju maštu, izražavaju svoje osjećaje, istražuju i razumiju okolinu, te stvaraju svoje

jedinstvene umjetničke izraze. Ova metoda podrazumijeva stvaranje poticajnog okruženja u kojem djeca mogu slobodno istraživati i izražavati sebe putem likovnih medija. Učitelji i odgajatelji koji koriste metodu estetskog transfera pružaju djetetu slobodu da odabire različite teme, tehnike i materijale za svoje likovne radove. Važno je napomenuti da metoda estetskog transfera naglašava autentičnost i originalnost dječjeg stvaralaštva. Potiče se dječje samostalno istraživanje i izražavanje, te se izbjegava usmjeravanje na reprodukciju tuđih ideja ili likovnih uzora. Kroz likovne aktivnosti, djeca razvijaju svoju kreativnost, samopouzdanje i vjeru u vlastite sposobnosti. Metoda estetskog transfera pridonosi razvoju dječje osobnosti, potiče emocionalni rast i osnažuje dječje kognitivne sposobnosti. Ukratko, metoda estetskog transfera je pristup koji omogućuje djetetu da se izrazi kroz likovne aktivnosti, potiče njegov estetski razvoj, te podržava razvoj kreativnosti i samopouzdanja.

Prema Brajčić i Kušević (2016) kod pristupa umjetničkim djelima „*ne pokušavamo usmjeriti dijete na pamćenje različitih podataka o njemu. Cilj je da djeca prepoznaju složene veze koristeći nekoliko primjera umjetničkih djela u kojima su pojedinačne komponente tako čvrsto povezane da ih djeca mogu zapamtiti*“ (Brajčić, Kušević, 2016, 30).

4. Grafičke tehnike u dječjem vrtiću

Grafičke tehnike u dječjem vrtiću omogućuju djeci da izraze svoje likovne ideje i osjećaje putem otiskivanja, različitih materijala i matrice koju su izradili. Ove tehnike igraju važnu ulogu u likovnom odgoju predškolske djece jer potiču njihovu kreativnost, razvijaju fine motoričke vještine te potiču izražavanje i komunikaciju putem umjetnosti.

Grafičke tehnike koje autori navode kao prihvatljive u radu s djecom te se mogu primjenjivati u dječjem vrtiću uključuju:

- **STIROPOR TISAK** (otiskivanje pločicama od stiropora): U vrtićima se rijetko primjenjuju tehnike dubokog tiska, no postoje kreativni načini za upoznavanje djece s ovim oblikom umjetnosti. Jednostavan materijal koji se često koristi za izradu matrica je pločica od stiropora. Djeca mogu koristiti ovu pločicu tako da točkaju ili crtaju linije uz pomoć drvenog štapića kako bi stvorili svoj crtež na površini stiropora. Nakon što završe crtež, pločica od stiropora se premaže bojom u ravnomjernom sloju, a zatim se koristi za otiskivanje na papir (Borko, 2010).
- **OTISKIVANJE RAZLIČITIM MATERIJALIMA** (pečatni tisak): Uvođenje djeteta u svijet grafike i poticanje razumijevanja često se provodi putem tehnike pečatnog tiska. Pečatni tisak predstavlja grafičku tehniku koja uključuje direktno otiskivanje različitih objekata iz svakodnevnog života ili prirode na papir. Za ovu svrhu često se koriste predmeti kao što su tuljci od toaletnog papira, iskorišteni koluti selotejpa, jednokratne čaše, komadi drva, lišće i drugi materijali. Osim toga, mogu se koristiti različiti materijali poput spužvi, pluta, tkanine i jute kako bi se postigle zanimljive strukture (Šparavec, 2018 prema Rudan, 2022).
- **KARTON TISAK** : kreativna grafička tehnika koja se često koristi u vrtićima kako bi se djeci omogućilo da također na drugačiji način istražuju tekstuere, oblike i boje putem tiska. Ova tehnika uključuje nanošenje boje na karton, a zatim pritiskanje te površine na papir kako bi se stvorili otisci. Pruža prostor za kreativnu igru i improvizaciju s izrezanim oblicima. Jedna od njegovih prednosti je da ne zahtijeva prethodno crtanje ili skiciranje. Djeca mogu eksperimentirati s različitim rasporedima izrezanih oblika. Na taj način, svaki pomak ili promjena oblika omogućava djetetu da istražuje različite mogućnosti i postupno razvija svoju kompoziciju, ostvarujući tako svoju kreativnu ideju (Grčko, 1970).

- **MONOTIPIJA:** Monotipija predstavlja posebnu grafičku tehniku jer rezultira jedinstvenim otiskom. U vrtiću se obično koriste plastične folije (grafofolija) ili komadi pleksiglasa kao matrice za ovu tehniku, iako se može upotrijebiti i bilo koja druga glatka i ravna površina. Djeca koriste temperu i kist kako bi direktno slikala na tu površinu. Kako bi se spriječilo brzo sušenje boje i osigurala prikladnost za otiskivanje, u boju se dodaje nekoliko kapi glicerina. Djeci je izrazito draga zato što uvijek rezultira jedinstvenim i iznenađujućim rezultatima koji potiču dječji entuzijazam za umjetnički izražaj (Borko, 2010 prema Rudan, 2022).

Grafičke tehnike u dječjem vrtiću ne samo da potiču kreativnost i likovni razvoj, već i razvijaju djetetovu maštu, percepciju, koordinaciju ruku i očiju te razumijevanje likovnih elemenata kao što su boje, oblici i linije. Kroz ovakve aktivnosti, djeca izražavaju svoje osjećaje, doživljaje i ideje te razvijaju svoj jedinstveni likovni izričaj. Važno je da odgojitelji u dječjem vrtiću pruže poticajno okruženje i podršku kako bi djeca mogla slobodno istraživati i izražavati se likovnim tehnikama.

Prema Grgurić i Jakubin (1996) grafičke tehnike su izvrsne u radu s predškolskom djecom iz više razloga:

- **Razvijaju kreativnost:** Grafičke tehnike pružaju djeci mogućnost da istražuju, eksperimentiraju i izražavaju svoje ideje na kreativan način. Kroz otiskivanje, djeca mogu slobodno izraziti svoje osjećaje, maštu i doživljaje.
- **Razvijaju fine motoričke vještine:** Korištenje olovki, kistova, škara i drugih likovnih alata potiče razvoj fine motorike kod djece. Ove vještine su važne za budući uspjeh u pisanju, rukovanju alatima i drugim aktivnostima koje zahtijevaju preciznost pokreta.
- **Potiču razvoj kognitivnih vještina:** Dok crtaju ili stvaraju likovne kompozicije, djeca razvijaju kognitivne vještine kao što su opažanje, koncentracija, pamćenje i planiranje.
- **Potiču izražavanje emocija:** Djeca često koriste likovne tehnike kako bi izrazila svoje emocije koje možda ne mogu izraziti riječima. Crtanjem ili slikanjem, mogu lakše podijeliti svoje osjećaje s drugima.
- **Pomažu u razumijevanju likovnih elemenata:** Kroz rad s raznim bojama, oblicima, linijama i teksturama, djeca razvijaju razumijevanje likovnih elemenata koji čine osnovu likovne umjetnosti.

- Potiču razvoj samopouzdanja: Kada djeca stvaraju likovne radove i primijete da ih drugi cijene i hvale, to im pomaže u razvoju samopouzdanja i samopoštovanja.
- Potiču komunikaciju i socijalne vještine: Kada dijete radi likovne aktivnosti u grupi, potiče se komunikacija i suradnja s drugom djecom. Ovo može pomoći u razvoju socijalnih vještina i timskog duha.
- Pružaju osjećaj postignuća: Kada djeca završe likovni rad, osjećaju se ponosno zbog postignuća koje su ostvarila (Grgurić, Jakubin, 1996).

Kroz grafičke tehnike, djeca uče, istražuju i izražavaju se na način koji je zabavan i poticajan. Ove aktivnosti pružaju im priliku da razviju svoje kreativne potencijale, razumiju svijet oko sebe i razvijaju važne vještine koje će im koristiti u školi i kasnijem životu.

5. Miroslav Kraljević

Prema Čule (1992) Miroslav Kraljević je jedan od najvećih slikara i utemeljitelja hrvatske moderne. Rodio se u Gospiću, 14. prosinca 1885. godine. Njegov izrazit talent za umjetnost pokazao se već u mladosti, a nakon školovanja nastavio je svoje umjetničko usavršavanje. Bio je član hrvatskog modernističkog pokreta blizak krugu umjetnika okupljenih oko časopisa *Život*, koji je bio važan glasnik hrvatskog modernizma. Inspiriran prirodnim ljepotama i motivima hrvatskog pejzaža, stvarao je slike koje su odisale impresionističkim pristupom, koristeći bogatu paletu boja i igru svjetla i sjene.

Nakon završetka osnovnog obrazovanja, Kraljević je upisao umjetničku školu i započeo svoje formalno obrazovanje u umjetnosti. Kasnije je otišao u Beč gdje je nastavio studirati umjetnost na Umjetničkoj školi. Inspiriran impresionizmom i secesijom, razvio je svoj prepoznatljiv stil slikanja. Studirao je slikarstvo u Beču i Münchenu, gdje je upoznao Josipa Račića i Vladimira Becića, s kojima će kasnije postati predstavnik modernog slikarstva u Hrvatskoj. Kraljević se udaljio od dominantnog akademizma i priklonio modernim umjetničkim pravcima. Njegov stil nije jednostavno svrstan u određeni umjetnički smjer, jer se njegov opus sastoji od različitih stilskih elemenata. Pod utjecajem impresionizma, otišao je u Pariz kako bi se bolje upoznao s francuskim slikarstvom toga doba. Impresionistički utjecaji vidljivi su u nekim njegovim djelima, poput slike *Park Luxembourg*. S druge strane, susrećemo i ekspresionističke elemente u njegovim radovima, kao što je primjerice slika *Žene u parku*, kojima je dao osobni karakter. Kraljević je slikao različite motive kao što su portreti, aktovi, pejzaži i mrtva priroda. U portretima je postigao svoj autentični likovni izraz. Ponekad je koristio Cezanneove metode, kao što je vidljivo u slici *Autoportret s lulom*, koju je slikao u Parizu. Bio je poznat po svojim pejzažima, mrtvim prirodama i portretima, a posebno su ga privlačile prirodne ljepote i motivi hrvatskog pejzaža (Zidić, 2010).

Prema Čule (1992) Kraljević je imao savršeno istančan osjećaj za humor, ironiju, pa i satiru, ali to ne znači da su sve njegove slike, crteži ili skulpture rađene da budu groteske, karikature ili da ismijavaju prikazano.

„Kraljević poznaje sve boje i sve su boje njegove i sve boje je ravnopravno koristio“ (Čule, 1992, 7).

Isto što i za boju može se reći i za tehnike. Kraljević ih je sve volio i sve ih je koristio, a da je poživio, kakav je bio, možda bi i neku novu izmislio. „Volio je ulje ali i akvarel, gvaš,

pastel, pero i tuš, ugljen, olovku, kredu, bakropis i drvorez. I kao svaki rasni slikar okušao se i na aktu, figuri, portretu, pejzažu, kompoziciji, mrtvoj prirodi, ilustraciji“ (Gamulin, 1988, 8).

Prema Horvat Pintarić (1985) Kraljević je bio je jedinstven i različit. Različit od drugih, ali različit i od sebe. Uvijek je nanovo tražio još i još više, i novo i još novije, otvoren za sve svježije vjetrove, ali i za ono što je u tradiciji dobro. Nije se plašio svoje otvorenosti prema onome što valja, jer je znao i osjećao da nema mjesta strahu od nekritičnog podržavanja. Njegova darovitost je bila toliko velika da je mogla s lakoćom konzumirati razne tuđe načine slikarske ekspresije i istovremeno izražavati vlastitu individualnost o čemu najuvjerljivije svjedoče njegova djela kojima ne trebaju opširni komentari.

Prema Čule (1992) Kraljević je slikao jedva dvadesetak godina i u tom kratkom razdoblju kao da je cijelo vrijeme osjećao da će se njegova zvijezda brzo ugastiti, stvorio je opus koji ga svrstava među najveće od najvećih, ne samo na našim prostorima. „U svom nepravedno kratkom ali neobično plodnom životu naslikao je osamdesetak ulja, akvarela i pastela, petnaest bakropisa i drvoreza, više od dvije stotine pedeset crteža i nekoliko plastika (figura i reljefa)“ (Čule, 1992, 10).

„Kraljević je jedan od onih kojima je suđeno da munjevito zabljesnu i da se jednako brzo ugase“ (Čule, 1992, 9).

Prema Zidić (2010) pored slikarstva, Miroslav Kraljević također se bavio kiparstvom, ali nažalost, njegov život i umjetnička karijera prekinuti su prerano jer je preminuo u dobi od 27 godina. Umro je 16. travnja 1913. godine u Zagrebu. Unatoč kratkom životu i karijeri koja je bila tek u početnoj fazi ostavio je za sobom značajan umjetnički doprinos koji je važan dio hrvatske kulturne baštine, a njegova djela i danas su izložena i cijenjena u galerijama i muzejima diljem Hrvatske.

„Otuda i ona vedrina i u njegovim, najtamnijim tonovima zasićenim, slikama. Kao da nam želi reći: Ja sam tamo već bio. Nemate se čega bojati. Sve je to samo igra! I što je bliži bio konačni njegov odlazak to se Kraljević više igrao. I bojom i linijom. Bez gorčine tipične za umiruće“ (Čule, 1992, 8).

6. Metodologija istraživanja

6.1. Predmet, cilj, istraživačka pitanja i hipoteze istraživanja

Predmet ovoga istraživanja je vizualno-likovni odgoj i obrazovanje u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju.

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati utjecaj likovnih radova Miroslava Kraljevića na likovni izričaj djece rane i predškolske dobi pri likovnom izražavanju u različitim grafičkim tehnikama.

Cilj istraživanja razrađen je kroz sljedeća istraživačka pitanja:

1. Utječu li likovna djela Miroslava Kraljevića na motivaciju djece u likovnim aktivnostima?
2. Sviđa li se slikarstvo Miroslava Kraljevića djeci te sviđa li se više dječacima ili djevojčicama?
3. Vole li se djeca izražavati grafičkim tehnikama i pokazuju li veći interes i motivaciju prema grafičkim tehnikama dječaci ili djevojčice?
4. Hoće li dječji likovni radovi na tragu likovnih djela Miroslava Kraljevića biti figurativni ili apstraktni?
5. Hoće li izbor boja u likovnom stvaralaštvu djece odgovarati koloritu Miroslava Kraljevića?
6. Koju od ponuđenih likovnih tehnika djeca najviše vole?

Na temelju definiranog cilja i istraživačkih pitanja postavljene su sljedeće hipoteze:

H1: Djeca će biti motivirana za likovno izražavanje na tragu likovnih djela Miroslava Kraljevića.

H2: Djeci će se svidjeti slikarstvo Miroslava Kraljevića i to podjednako i dječacima i djevojčicama.

H3: Djeca će se rado izražavati u grafičkim tehnikama, a interes i motivacija djece bit će podjednaka.

H4: Dječji likovni radovi bit će više apstraktni.

H5: Boje korištene u likovnim radovima djece neće odgovarati koloritu Miroslava Kraljevića.

H6: Djeci će se najviše od grafičkih tehnika svidjeti monotipija.

6.2. Analiza uzorka

Istraživanje je provedeno tijekom pedagoške godine 2022./2023. u Splitsko-dalmatinskoj županiji u dječjem vrtiću na otoku Braču kroz travanj 2023. godine, u tri mješovite skupine na uzorku od ukupno 39 djece. Među sudionicima je bilo 20 dječaka i 19 djevojčica u dobi od 3 do 7 godina. Uzorak ispitanika prema spolu prikazan je u Tablici 1.

Tablica 1. Uzorak ispitanika prema spolu

---

spol	f
djevojčice	19 (48,71 %)
dječaci	20 (51,29 %)
ukupno	39 (100 %)

6.3. Istraživački instrument i postupak

U istraživanju je korištena metoda estetskog transfera i upitnik za djecu s pitanjima koja su posebno osmišljena za potrebe ovoga istraživanja. Upitnik je bilo prilagođen djeci predškolske dobi s obzirom na to da su u istraživanju sudjelovala djeca od 3 do 7 godina i većina ih ne zna čitati. Uz ponuđeni odgovor stajao je odgovarajući *smiley* te su djeca upisivala svoje ime pokraj odgovora, odnosno odgovarajućeg *smiley*-a.

Metoda estetskog transfera obuhvaća tri faze: percepciju, recepciju i reakciju. U kontekstu grafičke aktivnosti, ove tri faze su slijedile ovaj redoslijed: prvo se poticao interes djece podsjećanjem na njihova prethodna znanja i iskustva koja su povezana s predstojećom aktivnošću. Nakon toga, slijedilo je analitičko promatranje slike uz razgovor i pitanja o različitim elementima slike, kao što su crte, boje, plohe, svjetlost i sjena, te što se nalazi u prvom i drugom planu na slici. U ovom dijelu istraživanja djeca su izražavala i svoj doživljaj

promatrane slike. Ova faza obuhvaća percepciju i recepciju umjetničkog djela. Nakon toga, slijedile su kratke upute o tome kako će se izrađivati određena grafička tehnika te kako će se koristiti pripremljen pribor i materijal. Zatim je slijedilo grafičko oblikovanje s određenom grafičkom tehnikom na temelju promatranja i doživljaja umjetničkog djela, što predstavlja reakciju.

U ovom slučaju, poticaji za izradu pojedine grafičke tehnike bili su likovni radovi Miroslava Kraljevića, a to su: *Mala s bebom*, *Autoportret sa psom*, *Luksemburški park* i *Čovjek u vrtu*. Proces izrade grafičke tehnike karton tisak bio je ponuđen grupi djece koja su promatrala djelo *Autoportret sa psom*, proces izrade grafičke tehnike monotipije bila je ponuđena djeci koja su promatrala djelo *Mala s bebom*, proces izrade grafičke tehnike otiskivanje različitim materijalima bila je ponuđena djeci koja su promatrala djelo *Luksemburški park*, proces izrade grafičke tehnike stiropor tisak bila je ponuđena djeci koja su promatrala djelo *Čovjek u vrtu*.

Cijeli postupak istraživanja u vrtiću trajao je tjedan dana te je krenuo upoznavanjem sa životom i stvaralaštvom Miroslava Kraljevića na djeci prihvatljiv način, nakon čega su djeca upoznata i s grafičkim tehnikama te tehnikom kojom će oni stvarati svoj likovni rad. U postupku istraživanja korištena su četiri djela Miroslava Kraljevića i četiri grafičke tehnike. Sudjelovale su četiri grupe djece svaka grupa djece je kao predložak dobila drugo djelo umjetnika i drugu grafičku tehniku za rad. Djeca su na samom početku u prvoj fazi nakon upoznavanja sa stvaralaštvom umjetnika dobila prilagođen upitnik s pitanjem *Sviđa li vam se slikarstvo M. Kraljevića?*, a u zadnjoj fazi nakon rada grafičkom tehnikom ponovno su dobila prilagođen upitnik s pitanjem *Voliš li likovno oblikovati grafičkim tehnikama?*

Tablica 2. Nacrt istraživanja

GRUPA I BROJ DJECE	DJELO	GRAFIČKA TEHNIKA
Grupa 1, 11 djece	<i>Autoportret sa psom</i>	karton tisak
Grupa 2, 10 djece	<i>Luksemburški park</i>	otiskivanje različitim materijalima
Grupa 3, 9 djece	<i>Čovjek u vrtu</i>	stiropor tisak
Grupa 4, 9 djece	<i>Mala s bebom</i>	monotipija

U ovom dijelu rada prikazat ćemo i neke od dječjih radova koji smo dobili tijekom dječjeg likovnog izražavanja.

6.3.1. Karton tisak

Slika 1. Miroslav Kraljević, *Autoportret sa psom*, 1910.

Grafička aktivnost s karton tiskom održana je u jednom danu u skupini s 11 djece, a provedena je istraživačkom metodom estetskog transfera tako da se prvo poticao interes djece podsjećanjem na njihova prethodna znanja i iskustva koja su povezana s grafičkom aktivnošću. Nakon toga, slijedilo je promatranje slike uz razgovor i pitanja o različitim elementima slike, kao što su boje, svjetlost i sjena, te što se nalazi u prvom i drugom planu na slici. Djeca su mogla slobodno izraziti svoje doživljaje i reakcije na umjetničko djelo. Nakon upoznavanja s umjetnikom i djelom djeci je bio ponuđen prvi upitnik s pitanjem *Svida li vam se slikarstvo M. Kraljevića?*

Prvi dio aktivnosti obuhvaćao je dvije od tri faze metode estetskog transfera percepciju i recepciju umjetničkog djela. Taj dio obuhvaća doživljaje i utiske slikarstva Miroslava Kraljevića na djecu koji su bili praćeni i bilježeni. Nakon toga su slijedile kratke upute o tome kako će se izrađivati određena grafička tehnika te kako će se koristiti pripremljen pribor i materijal. Konačno, slijedilo je grafičko oblikovanje s karton-tiskom na temelju promatranja i doživljaja umjetničkog djela, što predstavlja i treću fazu metode estetskog transfera, reakciju. Izražavanje doživljaja slike kroz karton tisak jasno je pokazalo koliko je važno i učinkovito uključivanje djece u kreativne aktivnosti. Ovaj grafički proces također je pokazao kako djeca

moгу izraziti svoje doživljaje i misli o umjetničkom djelu stvarajući likovnim jezikom te kako je kreativnost ključna za razvoj djetetove mašte, inovativnosti i sposobnosti izražavanja ideja. Nakon rezanja, pripreme kartona i lijepljenja slijedilo je premazivanje bojom te izrada otiska na papiru. Tijekom izrade otiska djeca su posebno uživala, nakon uspješno napravljenog tiska djeca su radove međusobno gledala. Radove su djeca poslagala na stol gdje su ih svi zajedno promatrala i komentirala. Promatranje i komentiranje radova druge djece također doprinosi razvoju socijalnih vještina, empatije i razumijevanja različitih perspektiva. Ovaj oblik valorizacije i zajedničkog dijeljenja kreativnih izričaja pomaže u jačanju dječjeg samopouzdanja i poštovanja prema tuđem radu. Karton tisak od djece zahtijeva preciznost i pažnju, ali isto tako pruža zadovoljstvo i ponos kada se završeni radovi sagledaju. Stoga, poticanje djece na kreativne aktivnosti poput grafičkog otiska može imati pozitivan utjecaj na njihov cjelokupni razvoj. Nakon rada u karton tisku djeca su ponovno dobila prilagođen upitnik s pitanjem *Voliš li likovno oblikovati ovom grafičkom tehnikom?* To je bio još jedan način provjere ja li se djeci sviđjela ova grafička tehnika. Iz reakcija za vrijeme aktivnosti i upitnika vrlo je lako bilo zaključiti da se djeci jako sviđjela ponuđena aktivnost.

Proces izrade matrice i grafičkog lista - karton tiska

Slika 2. Rezanje kartona

Slika 3. Slaganje matrice

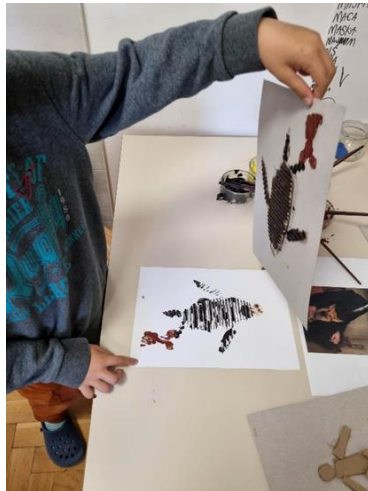

Slika 4. Lijepljenje

Slika 5. Premazivanje bojom

Slika 6. Otiskivanje matrice

Slika 7. Grafički list

Dječji radovi – grafički listovi, karton tisak

Slika 8. (P. J., 5,9 god.)

Slika 9. (T.Z., 6,10 god.)

Slika 10. (S.F., 4,9 god.)

Slika 11. (I.K., 6,11 god.)

Slika 12. (T.B., 5,7 god.)

Slika 13. (S.D., 6,1 god.)

Možemo primijetiti da su djeca izradila zanimljive grafičke otiske u karton tisku te da se u njihovom likovnom izričaju pojavljuje transformacija i odmak od realiteta promatrane slike Miroslava Kraljevića. Dječji doživljaji promatrane slike rezultirali su kvalitetnim grafičkim otiscima te se svaki likovni doživljaj i izričaj djeteta u potpunosti razlikuje.

6.3.2. Stiropor tisak

Slika 14. Miroslav Kraljević, *Čovjek u vrtu*, 1912.

Grafička aktivnost stiropor tisak održana je u jednom danu u skupini s 10 djece. Metoda estetskog transfera bila je poticaj i za ovu aktivnost, a provodila se kroz tri opisane etape: likovnog promatranja djela, doživljavanja djela i likovne aktivnosti. Djeca su se prisjetila otiskivanja s karton tiskom i stvaranja grafičkih listova u ovoj tehnici. Nakon toga djeca su dobila upute za rad u novoj grafičkoj tehnici. Ovaj grafički proces je pokazao kako se djeca mogu likovno izraziti u novoj grafičkoj tehnici s kojom do sada nisu likovno oblikovali. Kod oblikovanja novim materijalom, djeca su morala osmisliti način na koji će izvesti rad u grafičkoj tehnici. Nakon što su djeca pripremila manje komade stiropora, poslagala ih te zalijepila na podlogu slijedilo je premazivanje bojom te izrada otiska na papiru. Tijekom aktivnosti primjetno je kako većina djece nije uživala materijalom stiropora, jer im se pri izradi matrice stiropor mrvio, letio, lijepio za njihove ruke, stol i odjeću. Također nije im bilo lako raditi zadanim materijalom jer se stiropor nije lomio na komade kako su oni željeli, no nije izostalo iščekivanje i oduševljenje tijekom otiskivanja. Grafičke listove djeca su poslagala na stol gdje su ih svi zajedno promatrala i komentirala te tako razvijali i sposobnost verbalnog izražavanja. Prije početka rada i nakon rada grafičkom tehnikom djeca su dobila prilagođene upitnike kao i kod karton tiska. Iz reakcija za vrijeme aktivnosti i samog upitnika zaključno je da se djeci nije sviđela ponuđena aktivnost.

Proces izrade matrice i grafičkog lista - tisak stiroporom

Slika 15. Rezanje stiropora

Slika 16. Slaganje matrice

Slika 17. Lijepljenje

Slika 18. Premazivanje bojom

Slika 19. Otiskivanje matrice

Slika 20. Grafički list

Dječji radovi - grafički listovi, stiropor tisak

Slika 21. (L.C., 6,5 god.)

Slika 22. (A.D., 6,10 god.)

Slika 23. (I.K., 6,9 god.)

Slika 24. (P.G., 6,5 god.)

Slika 25. (B.M., 5,11 god.)

Slika 26. (B.S., 6,10 god.)

Iako je djeci tijekom rada bilo teško savladati ponuđeni materijal za izradu matrice ipak uspjeli su realizirati likovne radove u ovoj tehnici. Na grafičkim otiscima možemo primijetiti da su se djeca više skoncentrirala na prikazani lik nego na pejzaž prikazan na slici.

6.3.3. Otiskivanje različitim materijalima

Slika 27. Miroslav Kraljević, *Luksemburški park*, 1912.

Grafička aktivnost otiskivanje različitim materijalima održana je u jednom danu u skupini s 9 djece. Na već opisani način, metodom estetskog transfera odvijala se i ova aktivnost samo što je bila provedena otiskivanjem s različitim materijalima.

Nakon odabira materijala za rad (čepova, konopa, mrežica, rola kartona) djeca su materijale premazivala bojom te ih otiskivala na podlogu gledajući predložak na stolu tj. fotografiju rada Miroslava Kraljevića.

Tijekom izrade otiska djeca su radosno prionuli radu i posebno uživala. Napravljene otiske djeca su poslagala na stol gdje su ih svi zajedno promatrali i komentirali. Ovaj oblik valorizacije i zajedničkog dijeljenja kreativnih izričaja utjecao je na jačanje dječjeg samopouzdanja i poštovanja prema tuđem radu. Prije početka rada i nakon otiskivanja različitim materijalima djeca su dobila prilagođene upitnike s pitanjima vezanim za njihove preferencije s obzirom na tehniku u kojoj su stvarali i Kraljevićevu sliku.

Iz dječjih reakcija za vrijeme aktivnosti odmah se moglo zaključiti kako se djeci jako sviđela ponuđena aktivnost.

Proces izrade matrice i grafičkog lista - otiskivanje s različitim materijalima

Slika 28. Biranje materijala i boje

Slika 29. Premazivanje bojom

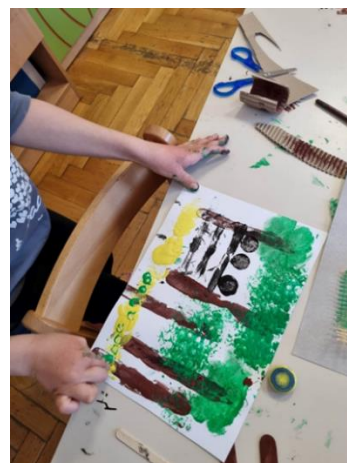
Slika 30. Otiskivanje 1

Slika 31. Otiskivanje 2

Slika 32. Otiskivanje 3

Slika 33. Grafički list

Dječji radovi - grafički listovi, otiskivanje s različitim materijalima

Slika 34. (T.M., 6,3 god.)

Slika 35. (P.P., 6,5 god.)

Slika 36. (P.M., 5,10 god.)

Slika 37. (D.M., 6,4 god.)

Slika 38. (M.M., 6,8 god.)

Slika 39. (M.P., 6,7 god.)

Iz likovnih radova možemo primijetiti da je dječji doživljaj slike različit, a otisci su maštoviti i kvalitetno izrađeni.

6.3.4. Monotipija

Slika 40. Miroslav Kraljević, *Mala s bebom* (Ivana Pacher), 1911.

Kroz metodu estetskog transfera provedena je i zadnja grafička aktivnost - monotipija. Aktivnost je održana u jednom danu u skupini s 9 djece na isti, već opisani način. Najprije se promatrala fotografija rada Miroslava Kraljevića te su djeca iznosila svoja zapažanja i reakcije na ponuđenu sliku. Nakon gledanja i doživljaja slike djeca su dobila detaljne upute za rad te su uživala pri izradi matrice na grafofoliji.

Ovom tehnikom djeca su lako oblikovala jer ih je podsjećala na rad temperama. Samostalno su odabirali boje i nakon što su oslikali matricu slijedio je postupak otiskivanja koji je uvijek eksperiment i trenutak pun iščekivanja i nestrpljenja.

Kod grafičkih tehnika uvijek je prisutan element iznenađenja prilikom otiskivanja te je taj trenutak uvijek zanimljiv djeci. Nakon toga uslijedilo je gledanje i komentiranje izrađenih likovnih radova. Uspoređivalo se kako je rad napravio slikar, a kako su ga napravila djeca, s obzirom na odabir boja, svjetlo i sjenu.

Kao i u prethodnim aktivnostima djeca su vrednovala kako im se svidjela slika *Mala s bebom* i likovna tehnika s kojom su stvarali.

Proces izrade matrice i grafičkog lista - monotipija

Slika 41. Biranje boje

Slika 42. Oslikavanje matrice 1

Slika 43. Oslikavanje matrice 2

Slika 44. Otiskivanje matrice 1

Slika 45. Otiskivanje matrice 2

Slika 46. Grafički list

Dječji radovi - grafički listovi, monotipija

Slika 47. (A.I., 6,1 god.)

Slika 48. (N.M., 6,4 god.)

Slika 49. (D.V., 6,8 god.)

Slika 50. (D. P. J., 6,3 god.)

Slika 51. (B. M., 6,7 god.)

Slika 52. (A. K., 6,7 god.)

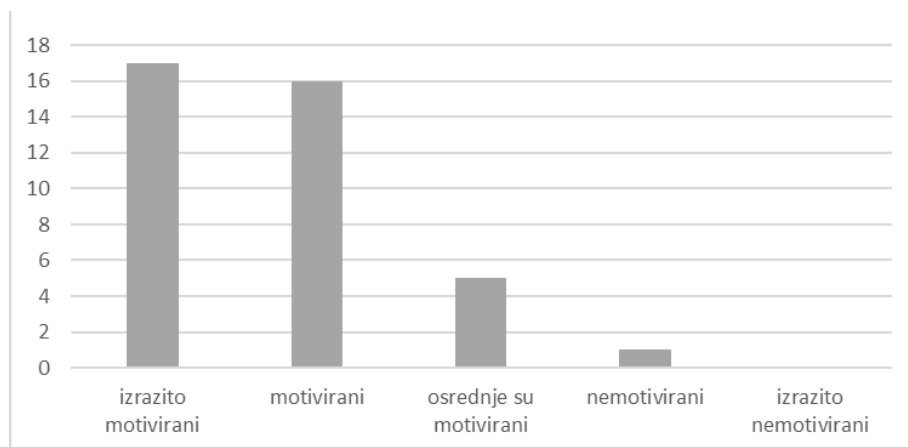
Prezentiranjem djela Miroslava Kraljevića putem metode estetskog transfera u tehnici monotipije kod djece je postignut željeni cilj, djeca su pozitivno reagirala na ponuđenu sliku te se samostalno izrazila u osobnom likovnom stvaralaštvu.

6.4. Istraživački instrument i metoda obrade podataka

U istraživanju je korištena anketa sa *smiley* slikama posebno osmišljena za potrebe ovoga istraživanja. U okviru analize i obrade rezultata analizirali su se dječji likovni radovi te su analizirani sadržaji kvalitativnih podataka i terenskih zabilješki pri čemu je korištena deskriptivna metoda. Rezultati su prikazani i u postotnim vrijednostima.

6.5. Rezultati i rasprava

U prvom istraživačkom pitanju željeli smo saznati *Utječu li likovna djela Miroslava Kraljevića na motivaciju djece u likovnim aktivnostima?*. U prvoj hipotezi H1 pretpostavili smo da će djeca biti motivirana za likovno izražavanje na tragu likovnih djela Miroslava Kraljevića.

Graf 1. Utjecaj likovnih djela Miroslava Kraljevića na motivaciju djece

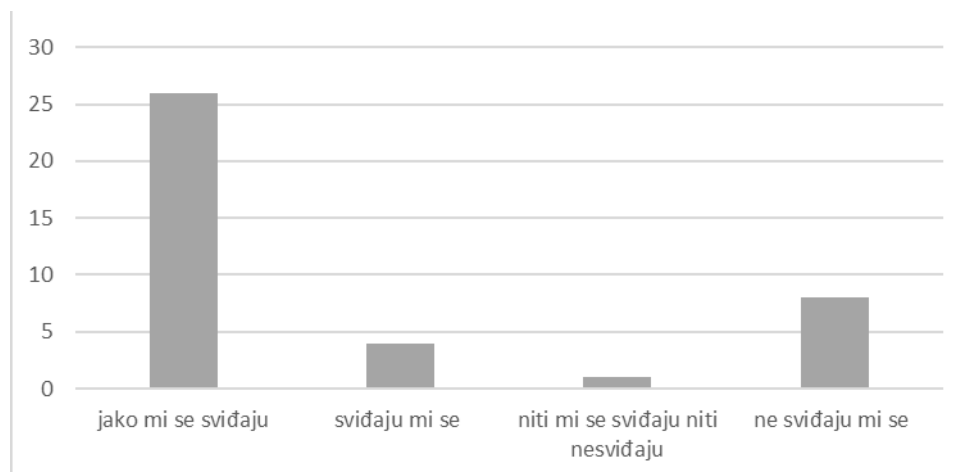
Rezultati prikazani u grafu 1. na uzorku od 39 djece pokazuju sljedeće: izrazitu motivaciju pokazuje 17 (43,59%) djece, motivirano je 16 (41,03%) djece, osrednje je motivirano 5 (12,82%) djece, nemotivirano je 1 (2,56%) dijete, dok izrazito nemotivirane djece nema.

Prateći djecu tijekom ponuđenih likovnih aktivnosti djeca su bila zainteresirana za likovno izražavanje što govori da likovna djela Miroslava Kraljevića utječu na dječju motivaciju. Iz rezultata možemo utvrditi da je prva hipoteza potvrđena.

Prema Balić-Šimrak, A. (2010) Motiviranje djece predškolske dobi u likovnim aktivnostima zahtijeva pažljivo razumijevanje njihovih potreba, interesa i razvojnih

sposobnosti. Likovne aktivnosti igraju ključnu ulogu u poticanju kreativnosti, motoričkih vještina i emocionalnog razvoja kod djece. Postoje razne strategija koje možete primijeniti kako biste motivirali djecu predškolske dobi u likovnim aktivnostima: prilagoditi aktivnosti dobi djece, dati im slobodu izbora, pružiti podršku i pohvalu, uz pomoć vizualnih uzoraka motivirati dijete na rad, pričanjem priča, upotrebom raznovrsnih materijala, igranje glumom, izložbom dječjih radova, kroz igru i zabavu, pripovijedanjem priča o njihovim djelima, povezivanjem s emocijama. Važno je poticati njihovu radost stvaranja i izražavanja (Balić-Šimrak, A.,2010). Možemo zaključiti kako je motivacija djece djelima Miroslava Kraljevića uspjela.

U drugom istraživačkom pitanju istražili smo *Sviđa li se slikarstvo Miroslava Kraljevića djeci te sviđa li se više dječacima ili djevojčicama?*. U hipotezi H2 smo pretpostavili da će se slikarstvo Miroslava Kraljevića svidjeti djeci te da će se podjednako svidati i dječacima i djevojčicama.

Graf 2. Dječje preferencije slikarstva Miroslava Kraljevića

Na ovo pitanje odgovorilo je 39 djece. Iz grafa 2. može se zaključiti da se slikarstvo Miroslava Kraljevića jako sviđa 26 (66,67%) djece; sviđa se 4 (10,26%); niti se sviđa niti ne sviđa 1 (2,56%), dok se ne sviđa 8 (20,51%) djece. Iz rezultata zaključujemo da su se slike Miroslava Kraljevića svidjele djeci. Dalje smo željeli istražiti jesu li se slike više svidjele dječacima ili djevojčicama.

U istraživanju je sudjelovalo 20 dječaka i 19 djevojčica, među kojima je njih 30 izrazilo sviđanje („jako mi se sviđa“ i „sviđa mi se“). Slike su se u nešto većem broju svidjele dječacima, njih 17 od 20 (85,00%), nego djevojčicama, njih 13 od 19 (68,42%). Prikazani rezultat pokazuje da je druga hipoteza djelomično potvrđena.

Prije likovnog izražavana, a tijekom promatranja djeca su verbalizirala svoj doživljaj promatranih likovnih djela. Djeca su za svaku sliku iznosila svoja mišljenja, a na kraju su iznosili i opći dojam o svim slikama koje su vidjeli. Svoje doživljaje djeca su verbalno artikulirala na sljedeći način:

S.F. – „Tužne su mi slike“

B.M. – „Slike imaju malo boje“

D.M. – „Kao da je neko povratio“

Doris – „Sve nekako neuredno“

Lena – „Mutne su“

Ani – „Ne sviđaju mi se jer su tamne“

I.K. – „Sviđaju mi se jer su puno tamne“

P.J. – „Najviše mi se sviđa ovaj park“

I.K. – „Sve su mi jako lijepe osim djevojčice“

B.S. – „Imaju puno boje“

Mila – „Ja volim park i zato mi je najdraža slika park“

Marita – „I meni park jer ima puno trave i mogu se baciti u nju“

Nikola – „Sviđaju mi se ove boje“

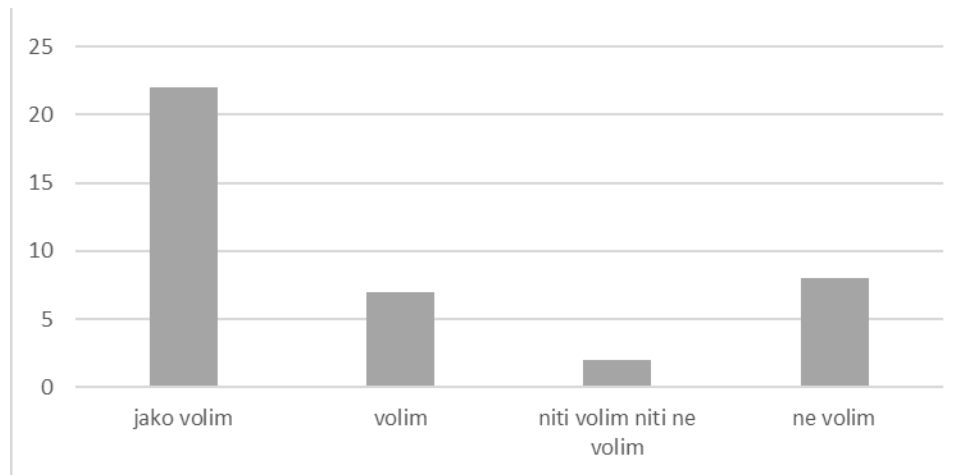
Pavle – „Meni su drage jer je ovaj čovjek napravio sve ove slike i potrudio se“

Lara – „Sviđa mi se jer je sve uredno“

Adriel – „Ove su najbolje jer su van prirode“

Dante – „Sebe je najbolje nacrtao“

U trećem pitanju željeli smo saznati *Vole li se djeca izražavati grafičkim tehnikama i pokazuju li veći interes i motivaciju prema grafičkim tehnikama dječaci ili djevojčice?*. U trećoj hipotezi H3 pretpostavili smo kako će se djeca rado izražavati u grafičkim tehnikama, a interes i motivacija djece bit će podjednaka.

Graf 3. Interes i motivacija djece prema grafičkim tehnikama

Iz rezultata u grafu 3. zaključujemo da djeca jako vole likovno oblikovati u grafičkim tehnikama 22 (56,41%); voli ih oblikovati 7 (17,95%); niti voli oblikovati niti ne voli 2 (5,13%) djece, a u ovim tehnikama ne voli oblikovati 8 (20,51%) djece.

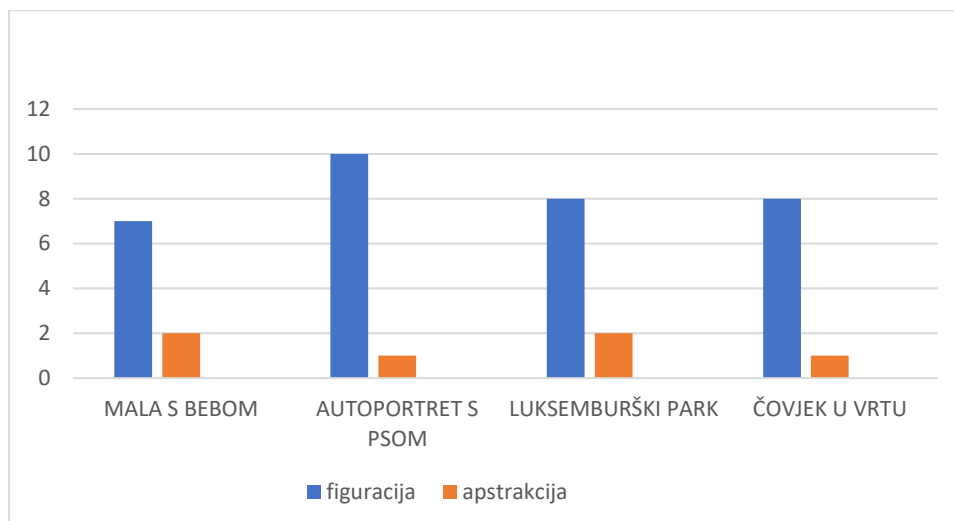
Možemo zaključiti kao djeca vole oblikovati u grafičkim tehnikama. Vidjeli smo u postupku istraživanja kako je jedan dio djece imao problema pri oblikovanju matrice od stiropora, stoga pretpostavljamo da su se ta djeca izjasnila da ne vole grafičke tehnike.

U okviru ovog pitanja željeli smo vidjeti tko pokazuje veće zanimanje za oblikovanje u grafičkim tehnikama dječaci ili djevojčice.

U istraživanju je sudjelovalo 20 dječaka i 19 djevojčica, među kojima je njih 29 izrazilo interes i motivaciju („jako volim“ i „volim“) za oblikovanje u grafičkim tehnikama. Utvrdili smo kako veći interes i motivaciju pokazuju dječaci, njih 17 od 20 (85,00%), nego li djevojčice, njih 12 od 19 (63,16%). Na djecu je moglo utjecati više faktora pitanje je kako im se dopala grafička tehnika kojom je njihova grupa radila te vole li se uopće likovno izražavati.

Iz prikazanih rezultata uočavamo kao je treća hipoteza djelomično potvrđena.

U sljedećem četvrtom istraživačkom pitanju zanimalo nas je *hoće li dječji likovni radovi na tragu likovnih djela Miroslava Kraljevića biti figurativni ili apstraktni?*. Pretpostavili smo H4 kako će djeca grafički oblikovati više apstraktne radove.

Graf 4. Figuracija i apstrakcija u likovnim radovima djece

U aktivnosti s grafičkom tehnikom monotipije prilikom promatranja likovnog djela *Mala s bebom* i realizacije likovnih radova sudjelovalo je 9 djece od toga 7 (77,78%), djece se odlučilo za figurativni način izražavanja, dok se za apstraktni način izražavanja odlučilo 2 (22,22%) djece.

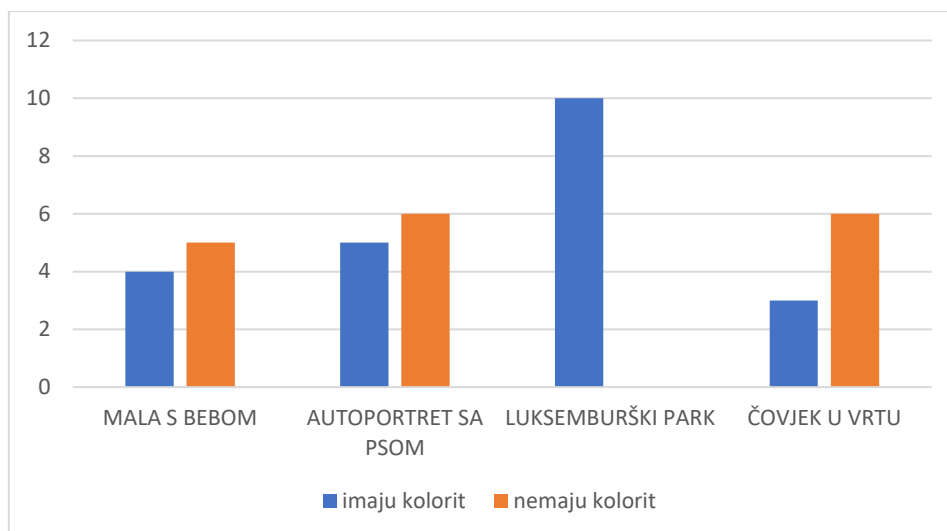
Kod prezentacije likovnog djela *Autoportret sa psom* pri realizaciji u grafičkoj tehnici karton tisak sudjelovalo je 11 djece. Veći broj djece, 10 (90,91%) djece odlučilo se za figurativan način izražavanja, dok se za apstraktni način izražavanja odlučilo 1 (9,09%) dijete.

U sljedećoj aktivnosti pri promatranju djela *Luksemburški park* u tehnici otiskivanje različitim materijalima sudjelovalo je 10 uočavamo kako su se djeca u znatno većoj mjeri odlučila za figurativno izražavanje 8 (80,00%) dok se za apstraktni način izražavanja odlučilo 2 (20,00%) djece.

U posljednjoj aktivnosti prikazanoj u grafu 4. prilikom promatranja likovnog djela *Čovjek u vrtu* u grafičkoj tehnici stiropor tisak sudjelovalo je 9 djece od toga 8 (88,89%), djece se odlučilo za figurativni način izražavanja dok se za apstraktni način izražavanja odlučilo 1 (11,11%) dijete.

Procjenom dječjih likovnih radova od strane jedne odgojiteljice i jedne likovne pedagoginje može se zaključiti da dječji radovi na tragu likovnih djela Miroslava Kraljevića znatno više prikazuju pokušaj figurativnog nego apstraktnog izražavanja te zaključujemo kako četvrta hipoteza nije potvrđena.

U petom istraživačkom pitanju pokušali smo istražiti *hoće li izbor boja u likovnom stvaralaštvu djece odgovarati koloritu Miroslava Kraljevića?*. Pretpostavili smo H5 kako boje korištene u likovnim radovima djece neće odgovarati koloritu Miroslava Kraljevića.

Graf 5. Izbor boja u dječjim likovnim radovima

Rezultate izbora boja na dječjim likovnim radovima analiziramo u grafu 5., a procjenu radova izvršile su jedna odgojiteljica i jedna likovna pedagoginja. U aktivnosti s grafičkom tehnikom monotipije prilikom promatranja likovnoga djela *Mala s bebom* sudjelovalo je 9 djece, od toga na 4 (44,44%) dječja rada korištena je boja koja odgovara koloritu Miroslava Kraljevića, dok na 5 (55,56%) radova nije korišten kolorit Miroslava Kraljevića.

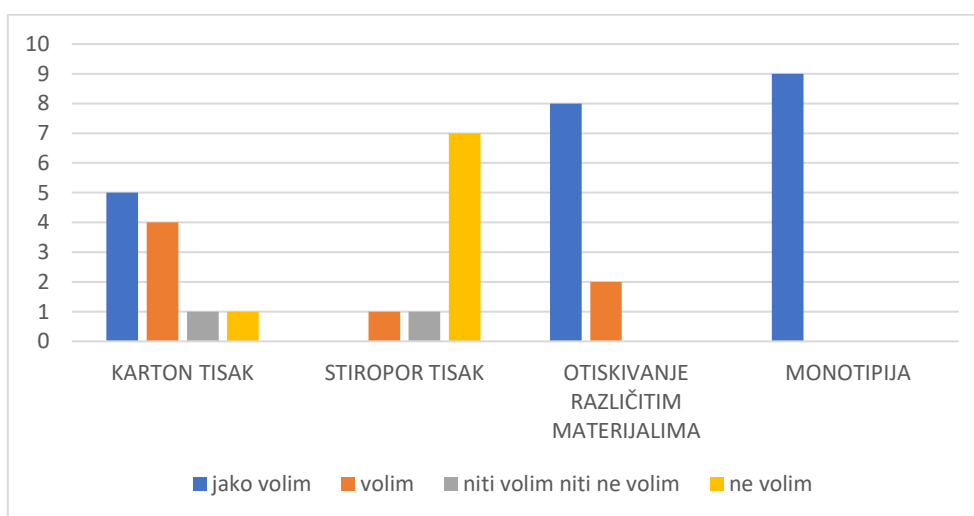
Kod prezentacije likovnog djela *Autoportret sa psom* u grafičkoj tehnici karton tisak sudjelovalo je 11 djece, od toga na 5 (45,45%) dječjih radova korištena je boja koja odgovara koloritu Miroslava Kraljevića, na 6 (54,55%) radova nije korištena boja koja odgovara koloritu Miroslava Kraljevića.

U sljedećoj aktivnosti pri promatranju djela *Luksemburški park* u tehnici otiskivanje različitim materijalima sudjelovalo je 10 djece, u svim dječjim radovima kod njih 10 (100%) korištene su boje koje odgovaraju koloritu na ovoj slici Miroslava Kraljevića.

U posljednjoj aktivnosti prikazanoj prilikom promatranja likovnoga djela *Čovjek u vrtu* u grafičkoj tehnici stiropor tisak sudjelovalo je 9 djece, od toga na 3 (33,33%) dječja rada korištena je boja koja odgovara koloritu Miroslava Kraljevića, na 6 (66,67%) dječjih radova nisu korištene odgovarajuće boje.

Možemo zaključiti da dječji radovi u pojedinim slučajevima odgovaraju koloritu likovnih djela Miroslava Kraljevića te zaključujemo kako je peta hipoteza djelomično potvrđena.

U zadnjem pitanju ispitali smo *koja se od ponuđenih grafičkih tehnika djeci najviše sviđela?*, pretpostavili smo H6 da će se djeci najviše sviđeti grafička tehnika monotipije te u nastavku zaključujemo kako je šesta hipoteza potvrđena.

Graf 6. Preferencije djece prema grafičkim tehnikama

Rezultati u grafu 6. prikazuju dječje preferencije različitih grafičkih tehnika.

U tehnici karton tisak oblikovalo je 11 djece. Od kojih je njih 5 (45,46%) izrazilo da jako voli oblikovati u ovoj tehnici, dok 4 (36,36%) djece voli oblikovati u karton tisku. Samo dvoje djece iz ove grupe nije pokazalo interes prema ovoj tehnici, tako 1 (9,09%) dijete niti voli niti ne voli, a također 1 dijete (9,09%) ne voli oblikovati tehnikom karton tiska.

U likovnoj aktivnosti grafičkog otiskivanja s matricom od stiropora sudjelovalo je 9 djece. Iz rezultata možemo vidjeti kako se nikome iz ove grupe nije jako sviđela ova tehnika 0 (0%). Ovu tehniku voli tek voli, 1 (11,11%) djece, dok je 1 (11,11%) dijete izrazilo da niti voli niti ne voli stiropor tisak. Čak 7 (77,78%) djece ne voli oblikovati tehnikom stiropor tiska.

Grupa od 10 djece koja je u likovnoj aktivnosti koristila grafičku tehniku otiskivanje različitih materijalima izjasnila se da jako voli, njih 8 (80%) te ovakvu vrstu otiskivanja 2

(20%) djece voli, 0 (0%) djece je izrazilo da niti voli niti ne voli, 0 (0%) djece ne voli oblikovati tehnikom otiskivanje različitim materijalima.

Grupa od 9 djece koja je u likovnoj aktivnosti koristila grafičku tehniku monotipija jednoglasna je u stavu da svi jako vole 9 (100%) oblikovati ovom tehnikom.

Možemo utvrditi da se grupi koja je otiskivala monotipiju tehnika najviše svidjela dok se otiskivanje sa stiroporom nije svidjelo grupi koja je otiske izrađivala ovom tehnikom.

Djeca su prethodno u vrtiću radila s karton tiskom, otiskivala su s različitim materijalima, otiskivali su monotipije i zato pretpostavljamo da su im se navedene tehnike svidjele. Monotipija je slična slikanju temperama zato smo pretpostavili da će djeci ona najviše odgovarati. Do sada djeca nisu imala iskustva s otiskivanjem matrice od stiropora te smatramo da je to razlog zašto se djeci nije dopala ova tehnika. Matrica od stiropora zahtjevnija je za obradu. Tijekom rada dolazi do raspadanja stiropora i nemogućnosti oblikovanja po dječjoj želji, a za rad u ovoj tehnici poželjno je imati bolje razvijene motoričke sposobnosti. Ova je tehnika od djece iziskivala napor te su djeca odustajala od aktivnosti.

6.6 Zaključak istraživanja

Djeca koja su sudjelovala u istraživanju rado su oblikovali svoje radove u grafičkim tehnikama. Grafičke tehnike su im se svidjele zbog nepredvidivosti otiskivanja te zbog uzbuđenja kod promatranja grafičkih otisaka.

Istraživanje je provedeno u dječjem vrtiću s četiri skupine na uzorku od 39 djece. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati utjecaj likovnih radova Miroslava Kraljevića na likovni izričaj djece rane i predškolske dobi pri likovnom izražavanju u različitim grafičkim tehnikama pri primjeni metode estetskog transfera.

Nakon provedenog istraživanja možemo zaključiti:

H1 je potvrđena, slikarstvo Miroslava Kraljevića utječe na motivaciju djece u likovnim aktivnostima, djeca su uživala u radu i rado sudjelovala u ovom istraživanju. Likovni radovi Miroslava Kraljevića uspješno su potaknuli djecu na likovno stvaralaštvo.

Druga hipoteza H2 je djelomično potvrđena, likovna djela Miroslava Kraljevića svidjela su se svoj djeci, međutim nešto više su se svidjela dječacima, a u ovo istraživanje se krenulo s pretpostavkom da u preferencijama prema slikama neće biti razlike prema spolu.

I treća hipoteza H3 djelomično je potvrđena, sva djeca pokazuju interes prema grafičkim tehnikama, ali nešto veći interes pokazuju dječaci.

Četvrta hipoteza H4 nije potvrđena jer su djeca u svojim likovni radovima više težila figuraciji nego apstrakciji vjerojatno potaknuta figurativnim slikama koje su promatrali.

Peta hipoteza H5 je također djelomično potvrđena jer u pojedinim slučajevima kolorit u dječjim likovnim radovima odgovara koloritu likovnih djela Miroslava Kraljevića, a nekim likovnim radovima rezultat je dječje interpretacije.

I zadnja hipoteza H6 je potvrđena, grupa djece koja je otiskivala monotipiju iskazala je najveće zadovoljstvo u radu s ovom grafičkom tehnikom.

7. Zaključak

Likovna umjetnost ima značajnu ulogu u odgoju i obrazovanju djece, jer pruža mogućnosti za potpun razvoj njihove osobnosti. Što više iskustava djeca stječu u ovom području, to će bolje unaprijediti svoje kreativne potencijale i razumjeti svoje trenutne i buduće potrebe. Čak i bez posebnog usmjeravanja od strane odraslih, djeca rane i predškolske dobi prirodno pronalaze načine za likovno izražavanje, bilo da crtaju na papiru ili oblikuju u prostoru. Stoga je važno pružiti im mnogo prilika za likovno izražavanje i istraživanje raznovrsnih likovnih materijala, te istodobno nenametljivo poticati svijest o potencijalima koje likovnost pruža. Kroz likovne, grafičke aktivnosti, djeca u ranom i predškolskom uzrastu mogu istraživati boje i plohe te razvijati svijest o kompoziciji. Također, ove aktivnosti razvijaju dječju maštu, potiču eksperimentiranje unutar likovnih aktivnosti te otkrivaju nove likovne mogućnosti.

Cilj provedenoga istraživanja ovog diplomskog rada bio je istražiti kako likovni radovi Miroslava Kraljevića utječu na likovni izričaj djece rane i predškolske dobi u različitim grafičkim tehnikama.

U istraživačkom dijelu rada prikazan je proces provedenih grafičkih aktivnosti u vrtiću s četiri grupe djece u dobi od 3 do 7 godina. Ove aktivnosti uključivale su upotrebu različitih grafičkih tehnika karton tiska, otiskivanja s različitim materijalima, stiropor tiska i monotipije. Tijekom aktivnosti, djeci su prikazana četiri umjetnička djela Miroslava Kraljevića koja su im poslužila kao inspiracija. Ovom likovnom aktivnošću željelo se potaknuti djecu da dožive ljepotu grafičke tehnike, razvijaju estetiku i upoznaju se s umjetničkim stvaralaštvom. Radovi koje su djeca izradila, kao i njihove izjave i komentari tijekom procesa, pokazali su da su bili angažirani i zadovoljni. Djeca su s veseljem sudjelovala u aktivnostima te s velikom predanošću oblikovala vlastite interpretacije umjetničkih djela.

Rezultati istraživanja pokazali su da su likovni radovi Miroslava Kraljevića imali pozitivan utjecaj na djecu te su ih potaknuli i motivirali da aktivno sudjeluju u likovnim aktivnostima. Djeca su kroz svoje radove izrazila svoju jedinstvenu i kreativnu likovnost, koja je proizašla iz njihovih prethodnih doživljaja i iskustava. Osim toga, istraživanje je otkrilo da su djeca bila usmjerena na osobni pogled viđenog djela i likovnog izričaja koji ih je potaknuo na razmišljanje i verbalizaciju svojih doživljaja, što ima pozitivan utjecaj na cjelokupni razvoj djeteta, poboljšava introspekciju osjećaja te potiče bolju komunikaciju u njihovom okruženju.

Zanimljivo je primijetiti kako su djeca, inspirirana umjetničkim djelima Miroslava Kraljevića, na svoj osoban način grafički izrazila motive koje je umjetnik prikazao, prema vlastitim iskustvima i doživljajima. Tijekom rada s različitim grafičkim tehnikama, djeca su istraživala mogućnosti svake tehnike i istovremeno otkrivala vlastite mogućnosti.

Kao rezultat ovih likovnih aktivnosti, djeca su ostvarila mnoge dobrobiti. Izdvajaju se radost otkrivanja, razvoj motoričkih vještina i smisla za estetiku, povećana koncentracija i upornost, te razvijanje inovativnosti i poduzetnosti. No, iznad svega, djeca su iskusila zadovoljstvo i ponos zbog postignutih rezultata. U skladu s postavljenim ciljem, ovo je istraživanje bio uspješno ostvareno.

Ovo istraživanje može doprinijeti obogaćivanju postojećih spoznaja u likovnim aktivnostima s djecom, ali i poslužiti kao osnova za buduća istraživanja slične tematike, uključujući mogućnost uvođenja novih varijabli u istraživanja koje bi se mogla provoditi na većem uzorku.

8. Literatura

1. Anić, V. (I. izdanje 1991). Hrvatski jezični portal - *Rječnik hrvatskoga jezika*
Dostupno na: <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=baza>. (Pristupljeno: 16.7.2023.)
2. Balić-Šimrak, A., Blažević, B., Vinožganić, D. i Štabek, Ž. (2014). „*Integrirani umjetnički kurikulum*”. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 20 (76), 5 – 8.
Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/159108>. (Pristupljeno: 14.7.2023.)
3. Balić-Šimrak, A. (2010). *Predškolsko dijete i likovna umjetnost*. *Dijete, vrtić, obitelj*, 16-17 (62-63), 2-8.
Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/124737>. (Pristupljeno: 22.8.2023.)
4. Borko, A., Batinić-Puškarčić, B., Vekić-Kljaić, V. i Jedrejčić, E. (2010). *Grafičke tehnike*. *Dijete, vrtić, obitelj*, 16-17 (62-63), 24-27.
Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/124740>. (Pristupljeno: 5.9.2023.)
5. Brajčić, M., Kušević, D. (2016). *Dijete i likovna umjetnost - Doživljaj likovnog djela*. Znanstvena monografija, Filozofski fakultet: Split.
6. Brajčić, M. i Šućur, M. (2019). Učestalost upotrebe likovno-umjetničkog djela u nastavi likovne kulture. *Nova prisutnost*, XVII (1), 59-73.
Dostupno na: <https://doi.org/10.31192/np.17.1.4>. (Pristupljeno: 22.8.2023.)
7. Chapman, L. (1978). *Approaches to Art in Education*, New York: Harcourt Brace Jovanovich.
8. Čule, Ž. (1992). *Miroslav Kraljević – monografija*. Zagreb: Prosvjeta.
9. Duh, M. (2013). *Pronalaženje značenja u vizualnoj umjetnosti kao preznačavanja vlastitih govornih konstrukcija*. Zagreb: Učilište za likovno obrazovanje, kreativnost i dizajn – Studio Tanay.
10. Duh, M., Zupančić, T. (2012). *Metoda estetskog transfera – opis Specifične likovno-didaktičke metode*: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje, 13(1), 42-75.
Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/113045>. (Pristupljeno 9.7.2023.)
11. Feldman, E. (1970). *Becoming Human through Art*, Englewood Cliffs N. J., Prentice Hall.
12. Fokina T. (1999). *Program likovno-estetski razvoj djece predškolske dobi: metodički priručnik likovnog jezika odgajateljima djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Educa.
13. Gamulin, G. (1988). *Hrvatsko slikarstvo XX. Stoljeća.*, Zagreb: Naprijed.

14. Grčko, S. (1970). *Grafički postupci u osnovnoj školi: priručnik za nastavnike likovnog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga
15. Grgurić, N. i Jakubin, M. (1996). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje: metodički priručnik*. Zagreb: Educa.
16. Herceg, V. A., Rončević, A. i Karlavaris, B. (2010). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Alfa.
17. Horvat Pintarić, V. (1985). *Miroslav Kraljević*. Zagreb: Globus.
18. Kušćević, D. (2016). Likovno-umjetnička djela u nastavi likovne kulture. Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu, (6-7), 67-85.
Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/154577>. (Pristupljeno: 22.8.2023.)
19. *Miroslav Kraljević - retrospektiva*. Dostupno na: <https://perceiveart.com/miroslav-kraljevic-retrospektiva/>. (Pristupljeno: 20.7.2023.)
20. Parsons, M. (1987) *How we understand art: A cognitive developmental account of aesthetic experience*, New York: Cambridge University Press.
21. Piscitelli, B. (1988) *Preschoolers and parents as artists and art appreciators*, Art Education, 41 (4), 48–55.
22. Petrač, L. (2015). *Dijete i likovno-umjetničko djelo- metodički pristupi likovno umjetničkom djelu s djecom vrtičke i školske dobi*. Zagreb: Alfa d.d.
23. Rudan, T. (2022). *Grafičke tehnike u radu s djecom rane i predškolske dobi* (Diplomski rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:755378>. (Pristupljeno: 5.9.2023.)
24. Zidić, I. (2010). *Miroslav Kraljević*. Zagreb: Profil knjiga d.o.o.
Dijete i estetski izričaji : zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa Dijete i estetski izričaji održanoga u Zadru 13. i 14. svibnja 2011.

PRILOZI

Popis umjetničkih reprodukcija korištenih za vrijeme provođenja likovne aktivnosti s djecom:

Slika 1. Miroslav Kraljević, Autoportret sa psom, 1910.

<https://www.vecernji.hr/tag/miroslav-kraljevic-24498>. Preuzeto: 28.3.2023.

Slika 14. Miroslav Kraljević, Čovjek u vrtu, 1912.

<https://perceiveart.com/miroslav-kraljevic-retrospektiva/#jp-carousel-2948>.

Preuzeto: 28.3.2023.

Slika 27. Miroslav Kraljević, Luksemburški park, 1912.

<https://proleksis.lzmk.hr/naslovnica/>. Preuzeto: 28.3.2023.

Slika 40. Miroslav Kraljević, Mala s bebom (Ivana Pacher), 1911.

<https://perceiveart.com/miroslav-kraljevic-retrospektiva/>. Preuzeto: 28.3.2023.

Popis tablica, grafikona i slika:

Tablica 1. *Uzorak ispitanika prema spolu*

Tablica 2. *Nacrt istraživanja*

Graf 1. *Utjecaj likovnih djela Miroslava Kraljevića na motivaciju djece*

Graf 2. *Dječje preferencije slikarstva Miroslava Kraljevića*

Graf 3. *Interes i motivacija djece prema grafičkim tehnikama*

Graf 4. *Figuracija i apstrakcija u likovnim radovima djece*

Graf 5. *Izbor boja u dječjim likovnim radovima*

Graf 6. *Preferencije djece prema grafičkim tehnikama*

DJEČJI LIKOVNI RADOVI - GRAFIČKI OTISCI

1. KARTON TISAK- AUTOPORTRET SA PSOM

Slika 8. P. J., 5,9 god.; izvor: Dora Sekul

Slika 9. T.Z., 6,10 god.; izvor: Dora Sekul

Slika 10. S.F., 4,9 god.; izvor: Dora Sekul

Slika 11. I.K., 6,11 god.; izvor: Dora Sekul

Slika 12. T.B., 5,7 god.; izvor: Dora Sekul

Slika 13. S.D., 6,1 god.; izvor: Dora Sekul

2. STIROPOR TISAK- ČOVJEK U VRTU

Slika 21. L.C., 6,5 god.; izvor: Dora Sekul

Slika 22. A.D., 6,10 god.; izvor: Dora Sekul

Slika 23. I.K., 6,9 god.; izvor: Dora Sekul

Slika 24. P.G., 6,5 god.; izvor: Dora Sekul

Slika 25. B.M., 5,11 god.; izvor: Dora Sekul

Slika 26. B.S., 6,10 god.; izvor: Dora Sekul

3. OTISKIVANJE RAZLIČITIM MATERIJALIMA- LUKSEMBURŠKI PARK

Slika 34. T.M., 6,3 god.; izvor: Dora Sekul

Slika 35. P.P., 6,5 god.; izvor: Dora Sekul

Slika 36. P.M., 5,10 god.; izvor: Dora Sekul

Slika 37. D.M., 6,4 god.; izvor: Dora Sekul

Slika 38. M.M., 6,8 god.; izvor: Dora Sekul

Slika 39. M.P., 6,7 god.; izvor: Dora Sekul

4. MONOTIPIJA- MALA S BEBOM

Slika 47. A.I., 6,1 god.; izvor: Dora Sekul

Slika 48. N.M., 6,4 god.; izvor: Dora Sekul

Slika 49. D.V., 6,8 god.; izvor: Dora Sekul

Slika 50. D. P. J., 6,3 god.; izvor: Dora Sekul

Slika 51. B. M., 6,7 god.; izvor: Dora Sekul

Slika 52. A. K., 6,7 god.; izvor: Dora Sekul

1. PROCES IZRADE MATRICE I GRAFIČKOG LISTA - KARTON TISK

Slika 2. Rezanje kartona; izvor Dora Sekul

Slika 3. Slaganje matrice; izvor Dora Sekul

Slika 4. Lijepljenje; izvor Dora Sekul

Slika 5. Premazivanje bojom; izvor Dora Sekul

Slika 6. Otiskivanje matrice; izvor Dora Sekul

Slika 7. Grafički list; izvor Dora Sekul

2. PROCES IZRADE MATRICE I GRAFIČKOG LISTA - TISAK STIROPOROM

Slika 15. Rezanje stiropora; izvor Dora Sekul

Slika 16. Slaganje matrice; izvor Dora Sekul

Slika 17. Lijepljenje; izvor Dora Sekul

Slika 18. Premazivanje bojom; izvor Dora Sekul

Slika 19. Otiskivanje matrice; izvor Dora Sekul

Slika 20. Grafički list; izvor Dora Sekul

3. PROCES IZRADE MATRICE I GRAFIČKOG LISTA - OTISKIVANJE S RAZLIČITIM MATERIJALIMA

Slika 28. Biranje materijala i boje; izvor Dora Sekul

Slika 29. Premazivanje bojom; izvor Dora Sekul

Slika 30. Otiskivanje 1; izvor Dora Sekul

Slika 31. Otiskivanje 2; izvor Dora Sekul

Slika 32. Otiskivanje 3; izvor Dora Sekul

Slika 33. Grafički list; izvor Dora Sekul

4. PROCES IZRADE MATRICE I GRAFIČKOG LISTA - MONOTIPIJA

Slika 41. Biranje boja; izvor Dora Sekul

Slika 42. Oslikavanje matrice 1; izvor Dora Sekul

Slika 43. Oslikavanje matrice 2; izvor Dora Sekul

Slika 44. Otiskivanje matrice 1; izvor Dora Sekul

Slika 45. Otiskivanje matrice 2; izvor Dora Sekul

Slika 46. Grafički list; izvor Dora Sekul

Anketa (prilagođena djeci)

SVIDA LI VAM SE SLIKARSTVO MIROSLAVA KRALJEVIĆA ?

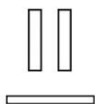
JAKO SVIĐA

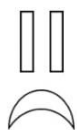
SVIĐA MI SE

IZMEĐU
NI DA / NI NE

NE SVIĐA MI SE

VOLIŠ LI RADITI GRAFIČKIM TEHNIKAMA ?

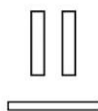
JAKO VOLIM

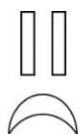
VOLIM

IZMEĐU
NI DA / NI NE

NE VOLIM

Sažetak

Kontakt djece s djelima likovne umjetnosti nužan je već od rane i predškolske dobi. Ovaj diplomski rad istražuje likovno stvaralaštvo djece u dječjem vrtiću, koja su potaknuta i inspirirana umjetničkim djelima Miroslava Kraljevića. Fokus rada je na doživljavanju ljepote grafičkih tehnika, razvijanju estetike i upoznavanju umjetničkih djela.

Istraživanje je provedeno na uzorku od 39 djece u dobi od 3 do 7 godina u četiri odgojne skupine u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Djeca su stvarala metodom estetskog transfera u karton tisku, stiropor tisku, monotipiji te su otiskivala različitim materijalima. Rezultati pokazuju da likovna djela Miroslava Kraljevića utječu na dječju motivaciju i da su se slike Miroslava Kraljevića svidjele djeci i to nešto više dječacima nego djevojčicama. Djeca vole oblikovati u grafičkim tehnikama. Dječaci za takvo oblikovanje pokazuju nešto veći interes od djevojčica. Većina dječjih likovnih radova nastala na tragu promatranih slika bila je figurativna, a kolorit je bio djelomično blizak koloritu Kraljevićevih radova. Od grafičkih tehnika djeca su najviše preferirala monotipiju, a najmanje otiskivanje sa stiroporom. Likovni radovi djece pokazuju da su emocionalno i spoznajno doživjela prezentirana umjetnička djela, te da su kreativno izrazila svoje doživljaje koristeći zadane grafičke tehnike. Kreativnost u likovnom izražavanju potaknula je djecu na razmišljanje i verbalizaciju njihovih doživljaja.

Ključne riječi: grafičke tehnike, likovno izražavanje, umjetnički odgoj i obrazovanje, Miroslav Kraljević, dječji vrtić.

Abstract

Children's contact with works of art is necessary from early and preschool age. The graduation thesis investigates the artistic creativity of children in kindergarten, encouraged and inspired by the artworks of Miroslav Kraljević. The focus of the thesis is the experience the beauty of graphic techniques, developing aesthetics and getting to know works of art.

The research was conducted on a sample of 39 children between the ages of 3 and 7 in four educational groups in Split-Dalmatia County. The children were creating using the method of aesthetic transfer with the technique of cardboard printing, styrofoam printing and monotype. They also printed using different materials. The results show that Miroslav Kraljević's works of art influence children's motivation and that Miroslav Kraljević's paintings were liked by children, slightly more by boys than by girls. Children love to create in graphic techniques. Boys show a slightly greater interest in such activities than girls. Most of the children's art works inspired by the observed paintings were figurative, and the color was partially close to the color of Kraljević's works. Among the graphic techniques, the children preferred monotype the most, and Styrofoam printing the least. The children's art works show that they emotionally and cognitively experienced the presented works of art, and that they creatively expressed their experiences using the given graphic techniques. Creativity in the artistic expression encouraged children to think and verbalize their experiences.

Keywords: graphic techniques, artistic expression, art education, Miroslav Kraljević, kindergarten.

Sveučilište u Splitu

Filozofski fakultet

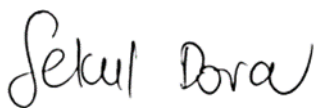
Odsjek za rani i predškolski odgoj i obrazovanje

**Izjava o suglasnosti roditelja za sudjelovanje djeteta u istraživanju za potrebe
diplomskoga rada**

Poštovani roditelji,

obraćamo Vam se s molbom za prikupljanje podataka u svrhu provođenja istraživanja za diplomski rad pod nazivom: Miroslav Kraljević kao poticaj za likovni izričaj djece rane i predškolske dobi, studentice Dore Sekul te Vas molimo za suradnju i dozvolu. Planiranim istraživanjem želi se ispitati utjecaj likovnih radova Miroslava Kraljevića na likovni izričaj djece rane i predškolske dobi pri likovnom izražavanju u različitim grafičkim tehnikama. Sudjelovanje u istraživanju je anonimno i dobrovoljno, a rezultati će se koristiti u istraživačke svrhe (diplomski rad) i neće se zlorabiti na bilo koji način. Istraživanje bi se provelo za vrijeme redovitog boravka djece u vrtiću.

Unaprijed zahvaljujemo!

---

studentica Dora Sekul

Potpis roditelja/staratelja

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja **Dora Sekul**, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja magistra/**magistrice ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja**, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 21. rujna 2023.

Potpis:

**IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOG/DIPLOMSKOG RADA (PODCRTAJTE
ODGOVARAJUĆE) U DIGITALNI REPOZITORIJ FILOZOFSKOG FAKULTETA U
SPLITU**

Student/ica: Dora Sekul

Naslov rada: Miroslav Kraljević kao poticaj za likovni izričaj djece rane i predškolske dobi

Znanstveno područje: Interdisciplinarno područje obrazovne znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija, Likovna umjetnost

Vrsta rada: Diplomski rad

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje): Dubravka Kušević, doc. dr. sc.

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

1. doc. dr. sc. Dubravka Kušević, mentor
2. izv. prof. dr. sc. Marija Brajčić, predsjednica
3. doc. dr. sc. Suzana Tomaš, član

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog završnog/diplomskog rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude:

- a) rad u otvorenom pristupu**
- b) dostupan studentima i djelatnicima FFST-a
- c) široj javnosti, ali nakon proteka 6 / 12 / 24 mjeseci (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

(zaokružite odgovarajuće)

Split, 21. rujna 2023.

Potpis studenta/studentice:

Sekul Dora